GENERALINIO ADVOKATO
DEAN SPIELMANN IŠVADA,
pateikta 2025 m. kovo 6 d.[1]

Byla C-582/23 [Wiszkier][i]

R. S.
dalyvaujant:
C. S. A,
P. C., kaip R. S. ir M. S. bankroto administratoriui,
M. K., kaip likviduojamos G. S. A. bankroto administratoriui,
J. J.,
M. G.

(*Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi* (Lodzės miesto centro apylinkės teismas, Lenkija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Direktyva 93/13/EEB – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – 6 straipsnio 1 dalis – 7 straipsnio 1 dalis – Nacionalinio teismo įgaliojimai ir pareigos – Hipoteka užtikrinto kredito, indeksuojamo užsienio valiuta, sutartis, kurioje gali būti nesąžiningų sąlygų – Bankroto procesas – Bankroto bylą nagrinėjančio teisėjo *ex officio* atliekamas nesąžiningų sąlygų buvimo nagrinėjimas ir galimybė taikyti laikinąsias apsaugos priemones“

1. Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl Direktyvos 93/13/EEB[2] 6 straipsnio 1 dalies ir 7 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.

2. Jis pateiktas nagrinėjant ginčą, kilusį vykstant bankroto procesui, kuriame dalyvavo asmeniškai bankrutuojantis vartotojas R. S. ir jo kreditoriai, įskaitant banką G. *spółka akcyjna*, įsteigtą W. (toliau – bankas G.), ir susijusį su atsiskaitymo su kreditoriais plano sudarymu.

3. Teisingumo Teismo prašoma išnagrinėti klausimą dėl nacionalinio teismo įgaliojimų *ex officio* įvertinti hipoteka užtikrinto kredito, indeksuojamo užsienio valiuta, sutarties, sudarytos tarp bankrutuojančio asmens ir banko G., galimą sąlygų nesąžiningumą ir prireikus nurodyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kad būtų apsaugotos pagal Direktyvą 93/13 vartotojui suteikiamos teisės.

[1] Originalo kalba – prancūzų.

[i] Šios bylos pavadinimas yra išgalvotas. Jis neatitinka jokios bylos šalies tikrojo vardo, pavardės ar pavadinimo.

[2] 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288).

4. Nors ši problematika žinoma Teisingumo Teismui, ši byla yra kiek ypatinga. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą nagrinėdamas bankroto bylą, susijusią su fiziniais asmenimis, nevykdančiais ekonominės veiklos, pateikė teismas (bankroto bylą nagrinėjantis teismas), kuris, remdamasis kitos teisminės institucijos (paskirtojo bankroto klausimus sprendžiančio teisėjo, lenk. k. „sędzia-komisarz“) patvirtintu skolinių reikalavimų sąrašu, turi sudaryti atsiskaitymo su kreditoriais planą arba pripažinti, kad bankrutuojančio asmens sukaupto turto pakanka visiems įsipareigojimams įvykdyti.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

5. Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis suformuluota taip:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų. [Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos, naudojamos sutartyje, kurią verslininkas sudaro su vartotoju, pagal jų nacionalinės teisės aktus nebūtų privalomos vartotojui ir kad likusi sutarties dalis ir toliau būtų šalims privaloma, jei ji gali išlikti be nesąžiningų sąlygų].“

6. Šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir [verslininkų] konkurentų naudai egzistuotų pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų [verslininkų] sudaromose su vartotojais.“

Lenkijos teisė

Bankroto įstatymas

7. Bankroto procesas reglamentuotas *Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe* (2003 m. vasario 28 d. Bankroto įstatymas, *Dz. U.* 2019, 498 pozicija, su pakeitimais, toliau – Bankroto įstatymas).

8. Pagal Bankroto įstatymo 2 straipsnio 2 dalį šiame įstatyme reglamentuotas procesas, skirtas ekonominės veiklos nevykdantiems fiziniams asmenims, vykdomas taip, kad būtų galima atleisti bankrutuojantį asmenį nuo jo skolų, nepadengtų per bankroto procesą, ir, kiek įmanoma, maksimaliai patenkinti kreditorių skolinius reikalavimus.

9. To įstatymo 61 straipsnyje nustatyta, kad nuo bankroto paskelbimo dienos bankrutuojančio asmens turtas tampa turtu, iš kurio bus tenkinami jo kreditorių reikalavimai. Be to, pagal to paties įstatymo 62 straipsnį bankrutuojančio asmens turtą, iš kurio tenkinami kreditorių reikalavimai, sudaro turtas, priklausęs bankrutuojančiam asmeniui bankroto paskelbimo dieną, ir turtas, kurį jis įsigijo vykstant bankroto procesui, išskyrus Bankroto įstatymo 63–67a straipsniuose

numatytas išimtis. Taigi, be kita ko, iš Bankroto įstatymo 63 straipsnio 1 dalies 2 punkto matyti, kad bankrutuojančio asmens atlyginimo dalis, į kurią negali būti nukreiptas išieškojimas, nepriskiriama prie bankrutuojančio asmens turto, iš kurio tenkinami kreditorių reikalavimai.

10. Pagal Bankroto įstatymo 152 straipsnio 1–3 dalis paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas vadovauja bankroto procesui, prižiūri bankroto administratoriaus veiksmus, nurodo bankroto administratoriaus veiksmus, kuriems reikalingas paskirtojo bankroto klausimus sprendžiančio teisėjo arba kreditorių komiteto sutikimas, ir atskleidžia bankroto administratoriaus padarytus pažeidimus. Paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas taip pat atlieka kitus Bankroto įstatyme apibrėžtus veiksmus. Jis ir bankroto administratorius gali tiesiogiai ir nuotoliniu būdu, t. y. telefonu, telefaksu arba elektroniniu paštu bendrauti tarpusavyje su bankroto procesu susijusiais klausimais.

11. Minėto įstatymo 154 straipsnyje nustatyta, kad paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas, atlikdamas veiksmus, turi teismo ir teismo pirmininko teises ir pareigas.

12. Bankroto įstatymo 236 straipsnyje nustatyta:

„1. Kreditorius, turintis reikalavimą, susijusį su bankrutuojančio asmens asmeniniu turtu ir ketinantis dalyvauti bankroto procese, privalo, jei reikia, kad jo reikalavimas būtų nustatytas, apie jį pranešti paskirtajam bankroto klausimus sprendžiančiam teisėjui per nutartyje dėl bankroto paskelbimo nustatytą terminą.

2. Kreditorius taip pat turi teisę pareikšti skolinį reikalavimą, jeigu jis užtikrintas hipoteka, įkeitimu, perduodant daiktą ar jo neperduodant, valstybės iždo pirmenybės teise, laivo hipoteka arba bet kokiu kitu įrašu nekilnojamojo turto registre arba laivų registre. Jei kreditorius nepareiškia šių reikalavimų, jie *ex officio* įrašomi į skolinių reikalavimų sąrašą.

3. 2 dalis *mutatis mutandis* taikoma reikalavimams, užtikrintiems hipoteka, įkeitimu, perduodant daiktą arba jo neperduodant, valstybės iždo pirmenybės teise arba laivo hipoteka, nustatyta bankrutuojančio asmens turtui, iš kurio tenkinami kreditorių reikalavimai, jei bankrutuojantis asmuo neatsako savo asmeniniu turtu ir jeigu kreditorius ketina pareikšti savo reikalavimus į turtą, įkeistą per bankroto procedūrą.

4. Šio straipsnio nuostatos dėl skolinių reikalavimų taikomos kitoms skoloms, kurios turi būti apmokėtos iš bankrutuojančio asmens turto, iš kurio per bankroto procesą tenkinami kreditorių reikalavimai.“

13. Pagal Bankroto įstatymo 241 straipsnį, jei reikalavimo pareiškimas atitinka tam tikras identifikavimo ir informacijos pateikimo sąlygas, išsamiau reglamentuotas kituose šio įstatymo straipsniuose, paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas nedelsdamas ir ne vėliau kaip per 15 dienų pateikia bankroto administratoriui pareiškimo kopiją.

14. Minėto įstatymo 243 straipsnyje numatyta, kad bankroto administratorius patikrina, ar pareikštas reikalavimas yra pagrįstas bankrutavusio asmens sąskaitomis ar kitais dokumentais arba nekilnojamojo turto registro ar kitų registrų įrašais, ir paragina bankrutavusį asmenį per nustatytą terminą pateikti pareiškimą, kuriame būtų nurodyta, ar jis pripažįsta reikalavimą. To paties įstatymo 244 straipsnyje nustatyta, kad pasibaigus reikalavimų pareiškimo terminui ir

patikrinus pareikštus reikalavimus, bankroto administratorius nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per du mėnesius nuo reikalavimų pareiškimo termino pabaigos, sudaro skolinių reikalavimų sąrašą.

15. Pagal Bankroto įstatymo 245 straipsnio 2 ir 4 dalis, jeigu bankroto administratorius visiškai arba iš dalies atmeta kreditoriaus pareiškimus, jis nurodo tokio atmetimo motyvus atskirame skirsnyje. Šie motyvai apima faktinių aplinkybių, dėl kurių atsirado skolinis reikalavimas, ir su juo susijusių dokumentų nurodymą. Bankroto administratorius į reikalavimų sąrašą prireikus taip pat įtraukia bankrutuojančio asmens pareiškimą ir jo motyvus arba pažymi, kad jis nepateikė tokio pareiškimo ir nenurodė su tuo susijusių priežasčių.

16. Pagal Bankroto įstatymo 255 straipsnio 2 dalį sąrašo pateikimo data paskelbiama viešai. Pagal šio įstatymo 256 straipsnį per dvi savaites nuo reikalavimų sąrašo paskelbimo bankrutuojantis asmuo turi teisę pareikšti prieštaravimą paskirtajam bankroto klausimus sprendžiančiam teisėjui, jeigu projektas neatitinka jo reikalavimų ar pareiškimų. Iš to straipsnio taip pat matyti, kad jei bankrutuojantis asmuo nepateikė pareiškimo, nors buvo paragintas tai padaryti, jis gali pareikšti prieštaravimą tik tuo atveju, jei įrodo, kad jo nepateikė dėl nuo jo nepriklausančių priežasčių.

17. Šio įstatymo 260 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad, nepateikus prieštaravimo, paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas, pasibaigus prieštaravimo pareiškimo terminui, patvirtina skolinių reikalavimų sąrašą.

18. Iš minėto įstatymo 261 straipsnio matyti, kad paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas gali *ex officio* pakeisti reikalavimų sąrašą, jei nustato, kad į jį visiškai ar iš dalies įtraukti nesami reikalavimai arba kad jame nėra reikalavimų, kurie turėtų būti įtraukti į šį sąrašą; šiame straipsnyje taip pat numatyta, kad nutartis dėl sąrašo pakeitimo skelbiama *ex officio* ir kad ši nutartis gali būti skundžiama.

19. Bankroto įstatymo 264 straipsnio 1–3 dalyse nustatyta, kad pasibaigus bankroto procesui arba tuo atveju, kai byla nutraukiama, paskirtojo bankroto klausimus sprendžiančio teisėjo patvirtinto reikalavimų sąrašo ištrauka, kurioje nurodytas kreditoriaus reikalavimas ir šiuo pagrindu jo gauta suma, yra vykdomasis dokumentas, kuriuo galima remtis prieš bankrutuojantį asmenį. Bankrutuojantis asmuo gali prašyti pripažinti, kad reikalavimų sąraše nurodytas reikalavimas neegzistuoja arba kad jo vertė mažesnė, jeigu jis nepripažino per bankroto procesą pareikšto reikalavimo ir jeigu dėl jo dar nėra priimtas galutinis teismo sprendimas. Reikalavimų sąrašo ištraukoje padarius vykdomąjį įrašą, bankrutuojantis asmuo gali teigti, kad į reikalavimų sąrašą įtrauktas reikalavimas neegzistuoja arba kad jo vertė mažesnė, pateikdamas skundą, kuriuo siekiama neleisti vykdyti vykdomojo dokumento.

20. Bankroto įstatymo 491^{14} straipsnio 1–3 dalyse numatyta, kad įvykdžius galutinį paskirstymo planą ir kai dėl bankrutuojančio asmens turto nepakankamumo nebuvo sudarytas paskirstymo planas, teismas, patvirtinęs skolinių reikalavimų sąrašą, išklausęs bankrutuojantį asmenį, bankroto administratorių ir kreditorius, parengia atsiskaitymo su kreditoriais planą. Jeigu iš asmeninės bankrutuojančio asmens padėties aiškiai matyti, kad jis negalėtų atlikti kokių nors mokėjimų pagal atsiskaitymo su kreditoriais planą, teismas priima sprendimą atleisti bankrutuojantį asmenį nuo skolų, nesudarant atsiskaitymo su kreditoriais plano. Bankroto bylą nagrinėjančio teismo nutartis, susijusi su atsiskaitymo su kreditoriais plano sudarymu arba bankrutuojančio asmens atleidimu nuo skolų nesudarant atsiskaitymo su kreditoriais plano, įteikiama kreditoriams ir gali būti skundžiama. Įsiteisėjus tokiai nutarčiai procedūra užbaigiama.

21. Bankroto įstatymo 491[15] straipsnio 1 ir 4 dalyse nustatyta, kad nutartyje dėl atsiskaitymo su kreditoriais plano sudarymo teismas patikslina, kokia apimtimi ir per kokį terminą (ne ilgiau kaip per 36 mėnesius) bankrutuojantis asmuo privalo grąžinti skolas, pripažintas skolinių reikalavimų, kurie nebuvo įvykdyti per procedūrą pagal paskirstymo planus, sąraše ir nuo kokios dalies skolų, grąžintinų iki bankroto paskelbimo dienos, bankrutuojantis asmuo turi būti atleistas įvykdžius atsiskaitymo su kreditoriais planą. Teismas nėra saistomas bankrutuojančio asmens pozicijos dėl atsiskaitymo su kreditoriais plano sąlygų. Sudarydamas atsiskaitymo su kreditoriais planą, teismas atsižvelgia į bankrutuojančio asmens galimybes gauti pajamų, būtinybę, kad bankrutuojantis asmuo ir jo išlaikomi asmenys patenkintų savo poreikius, įskaitant būsto poreikius, nepatenkintų skolinių reikalavimų sumą ir realią galimybę juos patenkinti vėliau.

Darbo kodeksas

22. *Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy* (Darbo kodekso 1974 m. birželio 26 d. įstatymas, *Dz. U.* 2022, 1510 pozicija, su pakeitimais) 87 straipsnyje, be kita ko, numatyta, kad tuo atveju, kai padengiami kiti įsiskolinimai arba kompensuojamos sumos, kurias darbdavys sumokėjo profesinėms išlaidoms padengti, gali būti išskaitoma iki pusės darbo užmokesčio.

Pagrindinės bylos faktinės aplinkybės, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

23. 2007 m. kovo 30 d. R. S., jo sutuoktinė ir kiti du fiziniai asmenys sudarė su banku G. hipoteka užtikrinto kredito, indeksuojamo Šveicarijos frankais (CHF), sutartį dėl 489821,63 Lenkijos zlotų (PLN) (apie 126 673 EUR) sumos, kuri turėjo būti grąžinta per 360 mėnesių. Indeksavus kreditą jo gavėjai įsipareigojo grąžinti bankui G. 211952,23 CHF (apie 130 456 EUR)[3].

24. 2019 m. spalio 15 d. nutartimi *Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi* (Lodzės miesto centro apylinkės teismas, Lenkija) XIV-asis komercinių bylų skyrius, nagrinėjantis bankroto ir restruktūrizavimo bylas, paskelbė R. S. bankrutuojančiu asmeniu. Buvo paskirtas bankroto administratorius P. C. ir bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas.

25. Po kurio laiko bankroto administratorius sudarė skolinių reikalavimų sąrašą, jis buvo patvirtintas 2021 m. balandžio 26 d. paskirtojo bankroto klausimus sprendžiančio teisėjo nutartimi. Į šį sąrašą buvo įtrauktas banko G. skolinis reikalavimas pagal nagrinėjamą kredito sutartį. R. S. pripažino visus skolinius reikalavimus ir nepateikė jokio prieštaravimo dėl tokio sąrašo. Be to, paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas savo iniciatyva nepadarė jokių minėto sąrašo pakeitimų.

26. 2023 m. liepos 20 d. buvo paskelbtas banko G. bankrotas ir procesas toliau vykdytas su jo bankroto administratoriumi.

27. Dabartinėje bankroto proceso stadijoje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas *Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi* (Lodzės miesto centro apylinkės teismas), remdamasis sudarytu reikalavimų sąrašu, turi sudaryti R. S. atsiskaitymo su kreditoriais planą, atsižvelgdamas į jo galimybes gauti pajamų ir nesumokėtų skolų sumą, arba konstatuoti, kad sukaupto bankrutuojančio asmens turto pakanka visoms jo skoloms padengti, todėl atsiskaitymo su kreditoriais planas nereikalingas.

[3] Pagal 2007 m. kovo 30 d. valiutos kursą.

28. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad kredito sutartyje, pagal kurią kyla banko G. skoliniai reikalavimai, yra nesąžiningų sąlygų, dėl kurių ši sutartis gali būti pripažinta negaliojančia, ir pažymi, kad bankroto administratorius ir paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas prieš tai nepatikrino šio aspekto. Taigi gali būti, kad šio banko skoliniai reikalavimai jau buvo patenkinti [4].

29. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, nors bankrutuojantis asmuo pripažino visus skolinius reikalavimus, iš bankroto bylos medžiagos nematyti, kad jis buvo informuotas apie galimą nagrinėjamos kredito sutarties sąlygų nesąžiningumą ar kad žinodamas visas aplinkybes jis pareiškė, jog neprašo Direktyva 93/13 jam suteiktos apsaugos. Priešingai, pasibaigus teismo posėdžiui minėtame teisme, bankrutuojančio asmens teisinis atstovas, kuris jam atstovauja nuo 2022 m. lapkričio 3 d., pateikė rašytinį dokumentą, kuriame nurodė, kad ši sutartis gali būti negaliojanti dėl nesąžiningų sąlygų ir kad dėl to grąžintinos sumos galėtų būti sumažintos.

30. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad bankroto bylose sunku nustatyti, kuriai institucijai tenka atsakomybė prireikus patikrinti galimą sutarties sąlygų, iš kurių kyla per bankroto procesą pareikšti reikalavimai, nesąžiningumą. Bankroto administratorius perduoda reikalavimų sąrašą paskirtajam bankroto klausimus sprendžiančiam teisėjui, kuris jų esmės netikrina. Žinoma, šis teisėjas turi galimybę *ex officio* pakeisti reikalavimų sąrašą. Vis dėlto, jeigu bankrutuojantis asmuo ar kreditoriai prieštaravimo nepareiškė arba paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teismas nesiėmė veiksmų *ex officio*, kai šis sąrašas jau patvirtintas, jis tampa privalomas bankroto bylą nagrinėjančiam teismui.

31. Taigi pagal taikytinas nacionalinės teisės nuostatas bankroto bylą nagrinėjančiam teismui, kai jis sudaro atsiskaitymo su kreditoriais planą, neleidžiama pačiam tikrinti sutarties sąlygų nesąžiningumo. Jis tik gali sustabdyti bylos nagrinėjimą ir perduoti klausimą bankroto paskirtajam klausimus sprendžiančiam teisėjui, kuris pagal nacionalinę teisę turi įgaliojimus *ex officio* pakeisti reikalavimų sąrašą.

32. Vis dėlto per visą šį procesą, kol bankroto bylą nagrinėjančio teismo nutartis, kuria sudarytas skolų grąžinimo kreditoriams planas, dar neįsiteisėjusi, bankrutuojančio asmens turtas, iš kurio tenkinami kreditorių reikalavimai, ir toliau papildomas automatiškai išskaitant iš bankrutuojančio asmens darbo užmokesčio. Nagrinėjamu atveju nuo bankroto paskelbimo momento automatiškai būtų išskaičiuojama 50 % bankrutuojančio asmens darbo užmokesčio, kad jis būtų įtrauktas į turtą, iš kurio bus tenkinami kreditorių reikalavimai, todėl po išskaičiavimo jam liktų 3 500 PLN (apie 754 EUR) [5], o galimas perviršis galėtų būti jam pervestas tik užbaigus bankroto procesą.

33. Be to, pagal nacionalinę teisę bankroto bylą nagrinėjančiam teismui ar paskirtajam bankroto klausimus sprendžiančiam teisėjui neleidžiama kaip nors koreguoti šių išskaitymų sumos. Tik bankroto bylą nagrinėjantis teismas, jeigu yra sudaromas atsiskaitymo su kreditoriais planas, galėtų atsižvelgti į asmeninę bankrutuojančio asmens padėtį, jo ir jo artimų šeimos narių finansinius poreikius ir nuspręsti, kad mėnesinė suma, skirta skoloms padengti pasibaigus procedūrai, tam tikrais atvejais turi būti mažesnė už sumą, išskaičiuojamą iš jo darbo užmokesčio.

[4] Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad nagrinėjamos kredito sutarties panaikinimo atveju skola bankui G. neviršytų 489821,63 PLN (apie 126 673 EUR). Jis priduria, kad šiuo metu nagrinėjama ir kitų dviejų asmenų, su kuriais R. S. kartu sudarė šią kredito sutartį, bankroto byla ir kad bankas G. gavo šią sumą pardavęs pusę nedalomo aptariamo nekilnojamojo turto.

[5] Pagal 2023 m. rugsėjo 20 d. valiutos kursą.

34. Vis dėlto, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, viena vertus, jeigu klausimas dėl sutarties sąlygų nesąžiningumo būtų perduotas paskirtajam bankroto klausimus sprendžiančiam teisėjui, bylos nagrinėjimas užsitęstų, nes teismas per teismo posėdį, skirtą atsiskaitymo su kreditoriais planui sudaryti, paprastai jau turi visą informaciją, reikalingą šiam klausimui įvertinti. Be to, sprendimas padaryti tokį pakeitimą paliekamas paskirtojo bankroto klausimus sprendžiančio teisėjo diskrecijai, o jo šiuo klausimu priimta nutartis gali būti apskųsta bankroto bylą nagrinėjančiam teismui.

35. Kita vertus, bankrutuojantis asmuo tvirtino, kad darbo užmokesčio sumos, kuri jam lieka po išskaitos, nepakanka jo ir jo šeimos poreikiams patenkinti.

36. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad bankrutuojantis asmuo gali būti atgrasytas prašyti Direktyva 93/13 užtikrinamos apsaugos. Jei jis jos neprašytų, bankroto bylą nagrinėjantis teismas galėtų jam greičiau sudaryti grąžinimo planą, atsižvelgdamas į jo ir jo artimų šeimos narių poreikius, o tai tikriausiai lemtų mažesnių sumų, nei buvo iki tol išskaičiuojamos iš jo darbo užmokesčio, grąžinimą. Vis dėlto tai reikštų, kad tektų sutikti su viso banko G. skolinio reikalavimo įtraukimu į skolinių reikalavimų sąrašą.

37. Šiomis aplinkybėmis *Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi* (Lodzės miesto centro apylinkės teismas, Lenkija) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar Direktyvos [93/13] 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad pagal jas draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriose numatyta, jog bankroto bylą nagrinėjančiam teismui yra privalomas paskirtojo bankroto klausimus sprendžiančio teisėjo patvirtintas reikalavimų sąrašas, ir dėl to tam teismui užkertamas kelias vertinti, ar sutarties sąlygos yra nesąžiningos, kai jis priima sprendimą, kuriuo užbaigiamas procesas?

2. Ar Direktyvos [93/13] 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad pagal jas draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias bankroto byloje neleidžiama taikyti laikinųjų apsaugos priemonių, todėl jos gali paskatinti vartotojus nesinaudoti jiems [šia direktyva] suteikiama apsauga?“

38. Rašytines pastabas pateikė Lenkijos vyriausybė, banko bankroto administratorius, bankrutuojančio asmens bankroto administratorius ir Europos Komisija. Lenkijos vyriausybė, banko bankroto administratorius ir Komisija taip pat buvo išklausyti per 2024 m. lapkričio 14 d. viešą teismo posėdį.

Analizė

39. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytos problemos esmė ta, kad, pirma, atsižvelgiant į tai, kokia yra ekonominės veiklos nevykdančių fizinių asmenų bankroto proceso eiga, kai paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas, kuris pats yra teisminė institucija, nutartimi patvirtina skolinių reikalavimų sąrašą, ir toliau procesas vyksta bankroto bylą nagrinėjančiame teisme, tas sąrašas yra privalomas tam teismui.

40. Bankroto administratorius iš esmės nagrinėja skolinių reikalavimų esmę, o paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas turi įgaliojimus, bet ne pareigą, juos peržiūrėti ir savo iniciatyva pakeisti šių reikalavimų sąrašą. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs

teismas nurodė, kad paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas paprastai tik formaliai patikrina pareikštus reikalavimus[6]. Bet kuriuo atveju šioje byloje neginčijama, kad bankroto administratorius ir paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas nenagrinėjo bankrutuojančio asmens ir banko G. sudarytos hipoteka užtikrinto kredito sutarties, atsižvelgdami į Direktyvoje 93/13 numatytą apsaugą nuo nesąžiningų sąlygų.

41. Atsiskaitymo su kreditoriais plano sudarymo etapu bankroto bylą nagrinėjantis teismas, kuriam pačiam arba dėl vartotojo nurodymo kyla abejonių dėl sutarties, kuria remiantis per bankroto procesą yra pareikštas reikalavimas, sąlygų nesąžiningumo, negali vertinti to nesąžiningumo ir dėl to negali pakeisti skolinių reikalavimų sąrašo, net jei toks vertinimas prieš tai nebuvo atliktas.

42. Vis dėlto bankroto bylą nagrinėjantis teismas gali sustabdyti bylos nagrinėjimą ir perduoti paskirtajam bankroto klausimus sprendžiančiam teisėjui klausimą dėl tokių sutarties sąlygų nesąžiningumo, atsižvelgdamas į jo įgaliojimus *ex officio* pakeisti skolinių reikalavimų sąrašą. Nutartį, kurią po šio grąžinimo priima paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas, galima apskųsti bankroto bylą nagrinėjančiam teismui. Vis dėlto tokį skolinių reikalavimų sąrašo pakeitimą *ex officio* vertina bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas ir bankroto bylą nagrinėjančio teismo pozicija šiuo klausimu jam nėra privaloma.

43. Antra, per visą bankroto procesą negali būti imamasi jokių laikinųjų apsaugos priemonių, kuriomis prireikus būtų patikslintas iš bankrutuojančio asmens darbo užmokesčio išskaitomų sumų dydis.

44. Būtent tokiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikė du prejudicinius klausimus, kuriuos nagrinėsiu paeiliui, kartu apžvelgdamas Teisingumo Teismo, kuris jau ne kartą nagrinėjo klausimą dėl sutarties sąlygų nesąžiningumo tikrinimo *ex officio* ir šiek tiek mažiau – klausimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo vartotojų apsaugos srityje, jurisprudencijoje įtvirtintus bendruosius principus.

Dėl pirmojo prejudicinio klausimo, susijusio su sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimu ex officio

45. Atsižvelgdamas į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo motyvus, nurodytus prašyme priimti prejudicinį sprendimą, ir į šios išvados 39–42 punktuose išdėstytos problemos esmę, tam, kad šiam teismui būtų pateiktas naudingas atsakymas, siūlau performuluoti pirmąjį prejudicinį klausimą[7] taip, kad Teisingumo Teismas įvertintų, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiamos tokios nacionalinės teisės nuostatos, kuriose numatyta, kad kai vykstant bankroto procesui teisminė institucija patvirtino skolinių reikalavimų sąrašą ir toliau procesas vyksta bankroto bylą nagrinėjančiame teisme, pastarajam toks sąrašas yra privalomas ir jis negali vertinti sutarties sąlygų nesąžiningumo ar atitinkamai pakeisti minėto sąrašo, o turi, jei reikia, sustabdyti bylos nagrinėjimą ir klausimą dėl galimo tokių sąlygų nesąžiningumo perduoti tai teisminei institucijai.

[6] Reikia pažymėti, jog Lenkijos vyriausybė per teismo posėdį patvirtino, kad paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas gali prašyti bankroto administratoriaus pateikti bylos medžiagą ir surinkti įrodymus, tačiau jis to įprastai nedaro.

[7] Remiantis suformuota jurisprudencija, nacionaliniams teismams ir Teisingumo Teismui bendradarbiaujant, kaip numatyta bendradarbiavimo SESV 267 straipsnyje, pastarasis turi pateikti nacionaliniam teismui naudingą atsakymą, kuris leistų priimti sprendimą jo nagrinėjamoje byloje. Į tai atsižvelgdamas, Teisingumo Teismas prireikus turi performuluoti jam pateiktus klausimus (žr. 2020 m. liepos 16 d. Sprendimą *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria* (C-224/19 C-259/19, EU:C:2020:578, 46 punktas).

46. Pirmiausia primenu, kad Direktyvoje 93/13 nustatyta apsaugos sistema pagrįsta idėja, kad vartotojo padėtis yra mažiau palanki nei verslininko tiek dėl galimybių derėtis, tiek dėl informacijos lygio, dėl to jis priverstas sutikti su verslininko iš anksto nustatytomis sąlygomis ir negali daryti įtakos jų turiniu [8].

47. Atsižvelgiant į tokią mažiau palankią situaciją, Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad nesąžiningos sąlygos vartotojams nėra privalomos [9]. Be to, pagal direktyvos 7 straipsnio 1 dalį, aiškinamą kartu su šios direktyvos 24 konstatuojamąja dalimi, valstybės narės privalo numatyti tinkamas ir veiksmingas priemones, kuriomis būtų užkirstas kelias tolesniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse su vartotojais.

48. Be to, Teisingumo Teismas jau pabrėžė, kad siekiant užtikrinti pagal šią direktyvą nustatytą apsaugą, vartotojo ir verslininko nelygybė gali būti kompensuota tik teismo, į kurį kreiptasi su tokiais ginčais, aktyviais veiksmais, kurie nesusiję su sutartinių santykių subjektais [10]. Jis nusprendė, taip pat ir dėl nemokumo procedūros, kad nacionalinis teismas turi savo iniciatyva įvertinti, ar sutarties sąlygos, patenkančios į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, yra nesąžiningos, ir taip kompensuoti ryškų neatitikimą tarp vartotojo ir verslininko teisių ir pareigų, jei tik jam žinomos šiuo tikslu reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės [11].

49. Kaip Teisingumo Teismas pažymėjo dėl nacionalinių vykdymo procedūrų, kaip antai išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto [12], nacionaliniam bankroto procesui taikomi iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos kylantys reikalavimai, kuriais siekiama užtikrinti veiksmingą vartotojų apsaugą.

50. Be to, pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nacionalinis teismas turi nustatyti visus padarinius, kurie pagal nacionalinę teisę kyla konstatavus sąlygos nesąžiningumą, kad įsitikintų, jog ji nėra privaloma atitinkamam vartotojui, o tai reiškia, kad nesąžininga laikoma sąlyga neturi būti taikoma, kad nesukeltų privalomų pasekmių vartotojui, ir kad turi būti atkurta jo teisinė ir faktinė padėtis, kurioje jis būtų, jei nebūtų šios sąlygos [13].

8 Žr., be kita ko, 2023 m. birželio 15 d. Sprendimą *Bank M. (Sutarties panaikinimo padariniai)* (C-520/21, EU:C:2023:478, 54 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2024 m. balandžio 11 d. Sprendimą *Air Europa Líneas Aéreas* (C-173/23, EU:C:2024:295, 27 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

9 Tokia sąlyga yra „imperatyvi nuostata, kuria formalią pusiausvyrą, sutartimi nustatytą tarp sutarties šalių teisių ir pareigų, siekiama pakeisti realia pusiausvyra, galinčia atkurti sutarties šalių lygybę“. Šiuo klausimu žr., be kita ko, 2024 m. balandžio 11 d. Sprendimą *Air Europa Líneas Aéreas* (C-173/23, EU:C:2024:295, 28 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2014 m. liepos 17 d. Sprendimą *Sánchez Morcillo ir Abril García* (C-169/14, EU:C:2014:2099, 23 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

10 Žr. 2016 m. balandžio 21 d. Sprendimą *Radlinger ir Radlingerová* (C-377/14, EU:C:2016:283, 53 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2023 m. gruodžio 14 d. Sprendimą *Getin Noble Bank (Ieškinių dėl restitucijos senaties terminas)* (C-28/22, EU:C:2023:992, 78 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

11 Žr., be kita ko, 2009 m. birželio 4 d. Sprendimą *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 35 punktas); 2013 m. kovo 14 d. Sprendimą *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 46 punktas); 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Barclays Bank* (C-280/13, EU:C:2014:279, 34 punktas); 2014 m. liepos 17 d. Sprendimą *Sánchez Morcillo ir Abril García* (C-169/14, EU:C:2014:2099, 24 punktas) ir 2016 m. balandžio 21 d. Sprendimą *Radlinger ir Radlingerová* (C-377/14, EU:C:2016:283, 59 punktas), kuriuose Teisingumo Teismas, be kita ko, padarė išvadą, kad pagal Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalį draudžiamos tokios nacionalinės teisės nuostatos, kokios nagrinėtos pagrindinėje byloje, pagal kurias bankroto byloje teismui, į kurį kreiptasi, neleidžiama *ex officio* nagrinėti galimo kredito sutartimi pagrįstų sutarties sąlygų, kuriomis bankroto byloje grindžiami pareikšti reikalavimai, nesąžiningumo, nors šiam teismui žinomos šiuo tikslu reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės.

12 Žr. 2015 m. spalio 29 d. Sprendimą *BBVA* (C-8/14, EU:C:2015:731, 20 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

13 Šiuo klausimu žr. 2022 m. birželio 30 d. Sprendimą *Profi Credit Bulgaria (Kompensavimas savo iniciatyva esant nesąžiningai sąlygai)* (C-170/21, toliau – Sprendimas *Profi Credit Bulgaria*, EU:C:2022:518, 41 ir 42 punktai); 2023 m. birželio 15 d. Sprendimą *Getin Noble Bank (Paskolos sutarties vykdymo sustabdymas)* (C-287/22, EU:C:2023:491, 39 punktas) ir 2024 m. rugsėjo 5 d. Sprendimą *Novo Banco ir kt.* (C-498/22–C-500/22, EU:C:2024:686, 138 ir 139 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

51. Iš jurisprudencijos taip pat matyti, kad, nesant šią sritį reglamentuojančių Sąjungos teisės aktų, kiekviena valstybė narė, vadovaudamasi procesinės autonomijos principu, savo nacionalinės teisės sistemoje turi nurodyti kompetentingus teismus ir nustatyti išsamias ieškinių, skirtų iš Sąjungos teisės kylančių asmenų teisių apsaugai užtikrinti, pareiškimo procesines taisykles. Šios procesinės taisyklės neturi būti mažiau palankios nei taikomos panašiems nacionaline teise grindžiamiems ieškiniams (lygiavertiškumo principas) ir dėl jų neturi tapti praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga pasinaudoti Sąjungos teisės suteiktomis teisėmis (veiksmingumo principas) [14].

52. Nagrinėjamu atveju iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktos informacijos nematyti, kad atitinkami Lenkijos teisės aktai būtų taikomi skirtingai, atsižvelgiant į tai, ar ginčas susijęs su teisėmis, kylančiomis iš nacionalinės teisės, ar su iš Sąjungos teisės kylančiomis teisėmis, todėl toliau bus analizuojama tik nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų atitiktis veiksmingumo principui.

53. Kalbant apie veiksmingumo principą, pažymėtina, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją kiekvieną atvejį, kai kyla klausimas, ar dėl nacionalinės proceso teisės nuostatos Sąjungos teisės taikymas tampa neįmanomas arba pernelyg sudėtingas, reikia nagrinėti atsižvelgiant bendrai į šios nuostatos svarbą visame procese, į proceso eigą ir jo ypatumus įvairiuose nacionaliniuose teismuose, o prireikus reikia atsižvelgti ir į nacionalinę teismų sistemą pagrindžiančius principus, pavyzdžiui, teisės į gynybą apsaugą, teisinio saugumo ir sklandaus proceso principus [15].

54. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, pirmiausia išnagrinėsiu klausimą dėl sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimo perdavimo paskirtajam bankroto klausimus sprendžiančiam teisėjui, atsižvelgiant į Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį. Toliau sieksiu atsakyti į tam tikrus banko bankroto administratoriaus ir bankrutuojančio asmens bankroto administratoriaus dėl esmės pateiktus argumentus, kad per bankroto procesą bankrutuojantis asmuo turėjo galimybę remtis nagrinėjamos kredito sutarties sąlygų nesąžiningumu, todėl turėtų būti laikoma, kad jis išliko visiškai pasyvus, arba kad net žinodamas visas aplinkybes atsisakė remtis pagal Direktyvą 93/13 jam suteikiama apsauga. Galiausiai pasiūlysiu Teisingumo Teismui atsakymą į pirmąjį prejudicinį klausimą, atsižvelgdamas į visas išdėstytas aplinkybes ir pagrindinės bylos aplinkybes.

[14] Šiuo klausimu žr. 2015 m. vasario 12 d. Sprendimą *Baczó ir Vizsnyiczai* (C-567/13, EU:C:2015:88, 41 ir 42 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

[15] Žr., be kita ko, 2014 m. vasario 27 d. Sprendimą *Pohotovosť* (C-470/12, EU:C:2014:101, 51 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2021 m. balandžio 22 d. Sprendimą *Profi Credit Slovakia* (C-485/19, EU:C:2021:313, 53 punktas).

Dėl sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimo perdavimo paskirtajam bankroto klausimus sprendžiančiam teisėjui, atsižvelgiant į veiksmingumo principą

55. Teisingumo Teismas jau nusprendė, kad reikalavimas, jog vartotojas imtųsi aktyvių veiksmų ir inicijuotų atskirą rungimosi principu grindžiamą procesą [16], arba tai, kad tam tikras procesas sietinas su tikrų procedūrinių reikalavimų paisymu tam, kad vartotojas galėtų apginti savo teises [17], vis dėlto nereiškia, kad jis neturi teisės į veiksmingą teisminę gynybą.

56. Taigi kyla klausimas, kiek naujas paskirtojo bankroto klausimus sprendžiančio teisėjo įsikišimas gali užtikrinti vartotojui veiksmingą teisminę gynybą ir atitikti Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje bei 7 straipsnio 1 dalyje nustatytus reikalavimus.

57. Nagrinėjamu atveju reikia konstatuoti, jog iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas, kuriam būtų perduotas klausimas dėl sutarties sąlygų nesąžiningumo, kad jis prireikus atitinkamai pakeistų skolinių reikalavimų sąrašą, nėra saistomas bankroto bylą nagrinėjančio teismo nuomonės dėl nagrinėjamų sąlygų nesąžiningumo ir gali nuspręsti, kad šio sąrašo nereikia keisti. Be to, taikytinose nacionalinės teisės nuostatose nenumatyta, kad paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas privalėtų įvertinti sutarties sąlygų nesąžiningumą ar kad bankroto bylą nagrinėjantis teismas galėtų būti įpareigotas tai padaryti. Taigi kyla šioks toks netikrumas dėl galimo sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimo iš naujo įsikišus paskirtajam bankroto klausimus sprendžiančiam teisėjui.

58. Iš bylos medžiagos matyti, kad nutartis, kurią priimtų paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas, gali būti apskųsta bankroto bylą nagrinėjančiam teismui, kuris tada jau turi jurisdikciją patikrinti galimai nesąžiningą sutarties sąlygų pobūdį [18]. Jeigu paskirtojo bankroto klausimus sprendžiančio teisėjo nutartis būtų apskųsta, bankroto bylą nagrinėjančiam teismui po šio „teisminio pingpongo“ [19] tektų išnagrinėti aptariamų sąlygų nesąžiningumo ir skolinių reikalavimų sąrašo pakeitimo klausimą.

59. Be pirma nurodyto neaiškumo, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas dar nurodo nepagrįstą bylos nagrinėjimo vilkinimą, nes tas teismas jau turi visas faktines ir teisines aplinkybes, leidžiančias jam įvertinti galimą nagrinėjamos kredito sutarties sąlygų nesąžiningumą.

60. Be to, reikia pažymėti, kad, anot prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, sprendimas sustabdyti bylos nagrinėjimą ir perduoti klausimą dėl sutarties sąlygų nesąžiningumo paskirtajam bankroto klausimus sprendžiančiam teisėjui reiškia, kad per visą laikotarpį, kai šis teismas galimai nagrinės tokį klausimą, iš bankrutuojančio asmens darbo užmokesčio bus ir toliau išskaitoma pusė sumos, siekiant papildyti bankrutuojančio asmens turtą, iš kurio bus

[16] Šiuo klausimu žr. Sprendimą *Profi Credit Bulgaria* (45–49 punktai), kuriame Teisingumo Teismas konstatavo, kad veiksmingumo principui neprieštarauja nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyta, kad per mokėjimo įsakymo procedūrą teismas neturi jurisdikcijos tikrinti reikalavimo buvimo, todėl atitinkamas vartotojas įpareigojamas inicijuoti atskirą procedūrą, kad įgyvendintų savo teisę į visišką restituciją.

[17] Žr. 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimą *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367, 50 ir 54 punktai), kuriame Teisingumo Teismas, be kita ko, konstatavo, kad Direktyva 93/13 siekiamos apsaugos veiksmingumui neprieštarauja, kad vartotojas turėtų kitą veiksmingą procesinę priemonę, leidžiančią reikalauti grąžinti nepagrįstai sumokėtas sumas.

[18] Remiuosi banko bankroto administratoriaus pastabomis dėl skundo, kuris gali būti pateiktas dėl paskirtojo bankroto klausimus sprendžiančio teisėjo nutarties, priimtos išnagrinėjus prieštaravimą dėl iš pradžių bankroto administratoriaus parengto skolinių reikalavimų sąrašo.

[19] Šią sąvoką pavartojo generalinis advokatas M. Bobek savo išvadoje byloje *Torubarov* (C-556/17, EU:C:2019:339, 2 punktas), siekdamas apibūdinti nepageidaujamą situaciją, kai byla teismų sistemoje „mėtoma“ iš vieno teismo į kitą arba, administracinės teisenos atveju, iš teismo į administracinę instituciją, ir atvirkščiai.

tenkinami kreditorių reikalavimai. Nagrinėjamu atveju bankrutuojantis asmuo tvirtino, kad sumos, likusios po šio išskaičiavimo, nepakanka jo ir jo šeimos poreikiams patenkinti. Pagal prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytas bankroto procedūrai taikomas nuostatas bankroto bylą nagrinėjantis teismas ar paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas negali koreguoti nustatytos sumos [20]. Iš tiesų, ir kaip minėjau [21], tik sudarydamas atsiskaitymo su kreditoriais planą bankroto bylą nagrinėjantis teismas gali atsižvelgti į asmeninę bankrutuojančio asmens padėtį ir savo nutartyje dėl grąžinimo plano, kuriuo užbaigiama bankroto procedūra, sudarymo nuspręsti išskaičiuoti mažesnę mėnesinę sumą.

61. Šiuo klausimu iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad Direktyva 93/13 vartotojams suteikiama apsauga apima atvejus, kai vartotojas, su verslininku sudaręs sutartį, kurioje yra nesąžininga sąlyga, nesiremia šios sąlygos nesąžiningumu, be kita ko, dėl to, kad jis atgrasomas nuo galimybės jomis remtis dėl bylinėjimosi išlaidų, kurių jam tektų patirti pareiškus ieškinį teisme [22], arba kai yra didelė rizika, kad jis nepateiks reikalaujamo prieštaravimo dėl išlaidų, kurių jam dėl to tektų patirti, palyginti su ginčijamos skolos suma, ir dėl kurių vartotojas gali būti atgrasomas nuo kreipimosi į teismą dėl galimo sutarties sąlygų nesąžiningumo patikros [23].

62. Mano nuomone, vykstant tokiam bankroto procesui, kaip nagrinėjama šioje byloje, yra didelė rizika, kad bankrutavęs asmuo, kurio finansinė padėtis jau ir taip sunki, bus atgrasytas nuo naudojimosi pagal Direktyvą 93/13 jam suteiktomis teisėmis. Taip yra tuo atveju, kai bankroto bylą nagrinėjantis teismas, kuriam kyla abejonių dėl tam tikrų sutarties sąlygų nesąžiningumo, gali tik sustabdyti bylos nagrinėjimą ir perduoti klausimą paskirtajam bankroto klausimus sprendžiančiam teisėjui, o dėl to procesas užsitęsia ir per tą laiką bankrutavęs asmuo paliekamas tokioje situacijoje, kai iš jo darbo užmokesčio ir toliau automatiškai išskaitomos sumos, kurios negali būti keičiamos, juo labiau, kai neužtikrinama, kad nagrinėjamų sąlygų nesąžiningumą įvertins paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas.

63. Jeigu bankroto bylą nagrinėjantis teismas savo iniciatyva arba bankrutuojančio asmens prašymu jau perdavė paskirtajam bankroto klausimus sprendžiančiam teisėjui klausimą dėl tam tikrų sąlygų nesąžiningumo, bankrutuojantis asmuo taip pat gali būti atgrasytas skųsti paskirtojo bankroto klausimus sprendžiančio teisėjo nutartį, kad dar labiau nepavėlintų to momento, kai

[20] Pažymėtina, kad iš šalių pastabų, kuriose teigiama priešingai, įskaitant jų atsakymus į per teismo posėdį pateiktus klausimus, man nepavyko nustatyti, ar ir, jei taip, kokiomis sąlygomis pagal nagrinėjamą nacionalinę teisę bankrutuojančiam asmeniui leidžiama prašyti, kad tam tikras jo turtas nebūtų įtrauktas į turtą, iš kurio bus tenkinami kreditorių reikalavimai, ir kiek toks turtas galėtų būti susietas su išskaitymais iš jo darbo užmokesčio. Kadangi tik nacionalinis teismas turi jurisdikciją nustatyti ir vertinti pagrindinės bylos faktines aplinkybes ir aiškinti bei taikyti nacionalinę teisę (2020 m. liepos 9 d. Sprendimas *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 ir C-699/18, toliau – Sprendimas *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale*, EU:C:2020:537, 46 punktas), atlikdamas šią analizę darau prielaidą, kad pagal nagrinėjamam bankroto procesui taikytiną nacionalinę teisę bankroto bylą nagrinėjantis teismas ar paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas negalėjo koreguoti išskaitų iš bankrutuojančio asmens darbo užmokesčio, kaip matyti iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą.

[21] Žr. šios išvados 33 punktą.

[22] Pavyzdžiui, žr. 2010 m. lapkričio 16 d. Nutartį *Pohotovosť* (C-76/10, EU:C:2010:685, 43 ir 44 punktai); 2002 m. lapkričio 21 d. Sprendimą *Cofidis* (C-473/00, EU:C:2002:705, 34 punktas); 2012 m. birželio 14 d. Sprendimą *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 54 punktas) ir 2020 m. birželio 4 d. Sprendimą *Kancelaria Medius* (C-495/19, EU:C:2020:431, 31 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[23] Žr. 2022 m. gegužės 17 d. Sprendimą *Impuls Leasing România* (C-725/19, toliau – Sprendimas *Impuls Leasing România Impuls Leasing România*, EU:C:2022:396, 50, 58 ir 59 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija) kuriame Teisingumo Teismas patikslino, kad tikėtina, jog mokėjimo įsipareigojimų nevykdantis skolininkas neturės finansinių išteklių, reikalingų prieštaravimui pateikti, juo labiau kai pareikštų ieškinių dalyko vertė gerokai viršija visą sutarties vertę. Šiuo klausimu taip pat žr. 2018 m. rugsėjo 13 d. Sprendimą *Profi Credit Polska* (C-176/17, EU:C:2018:711, 67 ir 68 punktai); 2019 m. birželio 26 d. Sprendimą *Addiko Bank* (C-407/18, EU:C:2019:537, 60 punktas) ir 2023 m. gegužės 4 d. Sprendimą *BRD Groupe Societé Générale ir Next Capital Solutions* (C-200/21, EU:C:2023:380, 38 ir 39 punktai).

bankroto bylą nagrinėjantis teismas, sudarydamas skolų grąžinimo kreditoriams planą, galės atsižvelgti į jo finansinius sunkumus, net jei tai reikštų, kad išlaikomas visas nagrinėjamas skolinis reikalavimas.

64. Šiomis aplinkybėmis manau, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama bankroto procedūra kelia pavojų Direktyva 93/13 siekiamo tikslo įgyvendinimui ir prieštarauja Teisingumo Teismo jurisprudencijai, pagal kurią tarp verslininkų ir vartotojų pagal nacionalinę teisę vykdomo teismo proceso specifika negali turėti įtakos teisinei apsaugai, kuri vartotojams turi būti užtikrinta pagal Direktyvos 93/13 nuostatas [24].

65. Teisminės institucijos atliekamo sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimo hipotetinis pobūdis turi būti laikomas nepakankamu visiškam Direktyva 93/13 siekiamos vartotojų apsaugos veiksmingumui užtikrinti. Būtina, kad tokią kontrolę (prireikus *ex officio*) atliktų pirmasis procese sprendimą priimantis teismas arba antrasis teismas, ir kad nebūtų didelės rizikos, jog vartotojas atsisakys pasinaudoti apsauga nuo nesąžiningų sąlygų pagal Direktyvą 93/13, nes ši apsauga turi būti konkreti ir veiksminga, o ne teorinė ar iliuzinė.

66. Taigi, atsižvelgiant į šios bylos aplinkybes ir Teisingumo Teismo jurisprudenciją, yra įtikinamų požymių, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį draudžiama taikyti nagrinėjamas nacionalinės proceso teisės normas, nes, mano nuomone, jos nėra nei tinkama, nei veiksminga priemonė užkirsti kelią nesąžiningų sąlygų naudojimui, todėl vartotojo apsauga yra neišsami ir nepakankama.

67. Man atrodo, kad tokios išvados nepaneigia tai, kad, nepateikus prieštaravimo dėl nutarties, kuria paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas iš pradžių patvirtino skolinių reikalavimų sąrašą, ši nutartis įgyja *res judicata* galią, kaip per teismo posėdį teigė banko bankroto administratorius.

68. Žinoma, *res judicata* galios principas turi tam tikrą reikšmę tiek Sąjungos, tiek nacionalinės teisės sistemose, ir Teisingumo Teismas ne kartą patikslino, kad, siekiant užtikrinti teisės ir teisinių santykių stabilumą ir gerą teisingumo vykdymą, svarbu, jog teismų sprendimai, kurie, išnaudojus visas galimas teisių gynimo priemones arba pasibaigus pasinaudojimo jomis numatytiems terminams, tampa galutiniai, nebegalėtų būti ginčijami [25].

69. Be to, Teisingumo Teismas pripažino, kad vartotojo apsauga nėra absoliuti. Konkrečiai šiuo klausimu jis jau pareiškė, kad pagal Sąjungos teisę nacionalinis teismas neįpareigojamas netaikyti nacionalinės proceso teisės normų, suteikiančių sprendimui *res judicata* galią, net jei tai leistų

[24] Žr., be kita ko, 2012 m. birželio 14 d. Sprendimą *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 55 punktas); 2013 m. kovo 14 d. Sprendimą *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 62 punktas); 2014 m. liepos 17 d. Sprendimą *Sánchez Morcillo ir Abril García* (C-169/14, EU:C:2014:2099, 46 punktas) ir Sprendimą *Impuls Leasing România* (45 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[25] Žr., be kita ko, 2006 m. kovo 16 d. Sprendimą *Kapferer* (C-234/04, EU:C:2006:178, 20 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija); 2009 m. spalio 6 d. Sprendimą *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, toliau – Sprendimas *Asturcom*, EU:C:2009:615, 35 ir 36 punktai); 2017 m. sausio 26 d. Sprendimą *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 46 punktas) ir 2022 m. gegužės 17 d. Sprendimą *SPV Project 1503 ir kt.* (C-693/19 ir C-831/19, toliau – Sprendimas *SPV Project 1503*, EU:C:2022:395, 57 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

pašalinti Direktyvoje 93/13 įtvirtintos bet kokio pobūdžio nuostatos pažeidimą [26], tačiau su sąlyga, kad laikomasi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų, ir jeigu nėra didelės rizikos, kad vartotojas nepareikš ieškinio per tam nustatytą terminą [27].

70. Teisingumo Teismas taip pat patikslino, kad, atsižvelgiant į viešojo intereso, kuriuo grindžiama Direktyva 93/13 vartotojams suteikiama apsauga, pobūdį ir svarbą, dėl nacionalinės teisės aktų, pagal kuriuos preziumuojama, kad sutarties sąlygų nesąžiningumo patikrinimas buvo atliktas *ex officio* ir turi *res judicata* galią net ir tuo atveju, kai sprendime šiuo klausimu nenurodyta jokių motyvų, nacionaliniam teismui tenkanti pareiga savo iniciatyva patikrinti galimą sutarties sąlygų nesąžiningumą gali netekti prasmės [28].

71. Teisingumo Teismo teigimu, nesant jokio motyvo, patvirtinančio, kad buvo atlikta sutarties sąlygų nesąžiningumo kontrolė, vartotojas neinformuojamas apie tokią kontrolę ir bet trumpai apie tai, kodėl teismas nusprendė, kad nagrinėjamos sąlygos nėra nesąžiningos. Veiksminga galimo sutarties sąlygų nesąžiningumo kontrolė, kokios reikalaujama pagal Direktyvą 93/13, negalėtų būti užtikrinta, jei *res judicata* galią turėtų ir tokie teismo sprendimai, kuriuose neinformuojama apie tokią kontrolę [29].

72. Tokiais atvejais pagal veiksmingos teisminės gynybos reikalavimą teismas, į kurį vėliau kreiptasi, turi galėti įvertinti, taip pat ir pirmą kartą, sutarties sąlygų, kuriomis buvo grindžiamas sprendimas, kurį teismas anksčiau priėmė kreditoriaus prašymu ir dėl kurio skolininkas nepareiškė prieštaravimo, galimą nesąžiningumą [30].

73. Atsižvelgdamas į šią jurisprudenciją manau, kad tokiomis kaip pagrindinės bylos aplinkybėmis, kai yra priimta paskirtojo bankroto klausimus sprendžiančio teisėjo nutartis, turinti *res judicata* galią, nors sutarties sąlygų, iš kurių kyla skolinis reikalavimas per bankroto procedūrą, nesąžiningumas nevertintas, pagal Direktyvą 93/13 bankroto bylą nagrinėjantis teismas privalo savo iniciatyva arba šalies prašymu, jeigu jam žinomos šiuo tikslu reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės, įvertinti galimą šių sąlygų nesąžiningumą ir atitinkamai padaryti reikiamas išvadas.

74. Remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, kitaip galėtų būti tik tuo atveju, jei paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas būtų aiškiai nurodęs, kad patikrino nagrinėjamų sutarties sąlygų nesąžiningumą ir kad atliekant šį patikrinimą, kuris bent glaustai motyvuotas, nenustatė jokios nesąžiningos sąlygos, beje, prireikus patikslinant, kad šio teisėjo po tokio patikrinimo atliktas vertinimas nebegali būti ginčijamas, jei per tam nustatytą terminą nepaduodamas skundas. Vis dėlto šioje byloje nagrinėjamu atveju taip nėra, ir tai neginčijama.

[26] Šiuo klausimu žr. 2017 m. sausio 26 d. Sprendimą *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 49 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija); Sprendimą *SPV Project 1503* (58 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija); 2022 m. gegužės 17 d. Sprendimą *Ibercaja Banco* (C-600/19, EU:C:2022:394, 41 ir 42 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija) ir 2024 m. sausio 18 d. Sprendimą *Getin Noble Bank ir kt. (Sąlygų nesąžiningumo patikrinimas savo iniciatyva)* (C-531/22, EU:C:2024:58, 57 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Taip pat žr. generalinio advokato E. Tanchev išvadą sujungtose bylose *SPV Project 1503 ir kt.* (C-693/19 ir C-831/19, EU:C:2021:615, 71 ir 72 punktai) ir 2018 m. lapkričio 28 d. Nutartį *PKO Bank Polski* (C-632/17, EU:C:2018:963, 45 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[27] Žr. 2016 m. vasario 18 d. Sprendimą *Finanmadrid EFC* (C-49/14, EU:C:2016:98, 45–55 punktai).

[28] Žr. Sprendimą *SPV Project 1503* (65 punktas).

[29] Šiuo klausimu žr. 2022 m. gegužės 17 d. Sprendimą *Ibercaja Banco* (C-600/19, EU:C:2022:394, 49–50 punktai) ir generalinės advokatės L. Medina išvadą byloje *Všeobecná úverová banka* (C-598/21, EU:C:2023:22, 99 punktas). Vis dėlto minėto Sprendimo *Ibercaja Banco* 51 punkte Teisingumo Teismas pripažino, kad ši apsauga būtų užtikrinta, jei nacionalinis teismas savo sprendime leisti vykdyti išieškojimą iš hipoteka įkeisto turto aiškiai nurodytų, kad jis savo iniciatyva patikrino, ar dokumento, kuriuo remiantis pradėta išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūra, sąlygos yra nesąžiningos, kad atlikęs šį patikrinimą ir bent glaustai jį motyvavęs nenustatė jokios nesąžiningos sąlygos buvimo ir kad jei vartotojas nepateiks prieštaravimo per nacionalinėje teisėje nustatytą terminą, jis praras teisę remtis galimu šių sąlygų nesąžiningumu.

[30] Šiuo klausimu žr. Sprendimą *SPV Project 1503* (65 ir 66 punktai) ir 2024 m. sausio 18 d. Sprendimą *Getin Noble Bank ir kt. (Sąlygų nesąžiningumo patikrinimas savo iniciatyva)* (C-531/22, EU:C:2024:58, 58 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

Dėl bankrutuojančio asmens pasyvumo, turint kitų galimybių remtis Direktyva 93/13 suteikiamomis teisėmis

75. Žinoma, iš jurisprudencijos matyti, kad dėl poreikio laikytis veiksmingumo principo negalima reikalauti, kad būtų visiškai kompensuotas visiškas atitinkamo vartotojo pasyvumas [31]. Šiuo klausimu svarbu pabrėžti, kad būtent Sprendime *Asturcom* [32] Teisingumo Teismas pirmą kartą nurodė šį aiškų nacionalinio teismo veiksmų *ex officio* apribojimą, kiek tai susiję su vartotojų apsauga pagal Direktyvą 93/13. Be to, tai vienintelė byla, kurioje Teisingumo Teismas tiesiogiai padarė tokią išvadą [33]. Toje byloje klausimas dėl arbitražinės išlygos nesąžiningumo buvo keliamas teisme, nagrinėjusiame ieškinį dėl galutinio arbitražo teismo sprendimo priverstinio vykdymo. Teisingumo Teismas nusprendė, kad tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė toje byloje, siekiant laikytis veiksmingumo principo negalima reikalauti, kad nacionalinis teismas kompensuotų ne tik vartotojo, nežinančio savo teisių, procesinį neveikimą, bet ir atitinkamo vartotojo visišką pasyvumą, kai šis nedalyvavo arbitražo procese, neatvyko į bylos nagrinėjimą arbitražo teisme ir per nacionalinės teisės normose numatytą dviejų mėnesių terminą nepareiškė ieškinio, prašydamas panaikinti arbitražo sprendimą, kuris dėl to tapo galutinis.

76. Vis dėlto manau, kad šios bylos aplinkybės skiriasi nuo tų, kuriomis remdamasis Teisingumo Teismas padarė tokią išvadą Sprendime *Asturcom*. Nagrinėjamu atveju bankrutuojantis asmuo dalyvavo bankroto procese ir bankroto bylą nagrinėjant teisme jam atstovavo teisinis atstovas. Beje, po bankroto bylą nagrinėjančio teismo posėdžio tas atstovas pateikė dokumentą, kuriuo siekta, kad būtų konstatuotas tam tikrų nagrinėjamos kredito sutarties sąlygų nesąžiningumas, o tai leido bankroto bylą nagrinėjančiam teismui kelti klausimą šiuo aspektu.

77. Neginčijama, kad bankrutuojantis asmuo nepateikė jokio prieštaravimo dėl skolinių reikalavimų sąrašo ir nepareiškė ieškinio siekdamas ginčijamo skolinio reikalavimo nebuvimo pripažinimo.

78. Vis dėlto bankrutuojančiam asmeniui negalima priekaištauti dėl visiško pasyvumo.

79. Iš tiesų Teisingumo Teismas ne kartą patikslino Sprendime *Asturcom* išdėstytą poziciją. Remdamasis šia jurisprudencija dėl visiško vartotojo pasyvumo jis ne kartą pridūrė, kad būtina išnagrinėti, ar, atsižvelgiant į atitinkamo nacionalinio proceso ypatumus, yra didelė rizika, kad verslininkų iškeltose bylose, kuriose vartotojai yra atsakovai, pastarieji bus atgrasomi nuo savo teisių gynimo pagal Direktyvą 93/13, be kita ko, dėl ypač trumpų terminų ieškiniui pareikšti, arba dėl to, kad jie gali būti atgrasomi gintis, kiek tai susiję su bylinėjimosi išlaidomis, susijusiomis su ginčijamos skolos suma, arba dėl to, kad jie nežino arba nesuvokia savo teisių apimties [34].

[31] Žr., be kita ko, 2022 m. gegužės 17 d. Sprendimą *Unicaja Banco* (C-869/19, EU:C:2022:397, 28 punktas); 2022 m. rugsėjo 22 d. Sprendimą *Vicente (Procedūra dėl advokato honoraro sumokėjimo)* (C-335/21, toliau – Sprendimas *Vicente*, EU:C:2022:720, 56 punktas); 2023 m. liepos 13 d. Sprendimą *CAJASUR Banco* (C-35/22, EU:C:2023:569, 28 punktas) ir 2024 m. sausio 18 d. Sprendimą *Getin Noble Bank ir kt. (Sąlygų nesąžiningumo patikrinimas savo iniciatyva)* (C-531/22, EU:C:2024:58, 45 punktas).

[32] Sprendimas *Asturcom* (47 ir 48 punktai).

[33] Teisingumo Teismas taip pat kartais vartoja „pasyvumo“ sąvoką siedamas su tuo, kad reikalavimas vartotojui pradėti teismo procesą negali būti savaime laikomas prieštaraujančiu veiksmingumo principui (žr. 2014 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Kušionová*, C-34/13, EU:C:2014:2189, 55–57 punktus; 2015 m. spalio 1 d. Sprendimo *ERSTE Bank Hungary*, C-32/14, EU:C:2015:637, 62 ir 63 punktus ir Sprendimo *Profi Credit Bulgaria* 48 punktą).

[34] Šiuo klausimu žr., be kita ko, 2023 m. liepos 13 d. Sprendimą *CAJASUR Banco* (C-35/22, EU:C:2023:569, 28 punktas), kuriame daroma nuoroda į Sprendimą *Vicente* (56 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija), o pastarajame daroma nuoroda į 2012 m. birželio 14 d. Sprendimą *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 54 ir 56 punktai). Taip pat žr. 2024 m. sausio 18 d. Sprendimą *Getin Noble Bank ir kt. (Sąlygų nesąžiningumo patikrinimas savo iniciatyva)* (C-531/22, EU:C:2024:58, 53 ir 60 punktai).
Teisingumo Teismas ir kitomis aplinkybėmis buvo priverstas nesiremti vartotojo pasyvumu, kaip tai suprantama pagal jurisprudenciją, suformuotą Sprendimu *Asturcom* (žr. 2022 m. gegužės 17 d. Sprendimo *Unicaja Banco*, C-869/19, EU:C:2022:397, 38 punktą ir generalinės advokatės L. Medina išvados byloje *GR REAL*, C-351/23, EU:C:2024:950, 105 punktą).

80. Nagrinėjamu atveju iš bylos medžiagos matyti, kad, vykstant bankroto procesui pagal Lenkijos teisę, bankrutavęs asmuo iš esmės gali pareikšti prieštaravimą dėl skolinių reikalavimų sąrašo arba ieškinį dėl skolinio reikalavimo nebuvimo tik su sąlyga, kad jis iš anksto pranešė bankroto administratoriui, kad atsisako pripažinti aptariamą skolinį reikalavimą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad jeigu bankrutuojantis asmuo būtų išreiškęs abejonių bankroto administratoriui dėl nesąžiningų sutarties sąlygų, tai būtų reiškę, kad reikėjo pradėti procesą bendrosios kompetencijos teisme [35], dėl kurio būtų užsitęsusi bankroto procedūra, per kurią iš bankrutuojančio asmens darbo užmokesčio būtų ir toliau automatiškai išskaitomos sumos ir būtų patirta papildomų teismo išlaidų.

81. Be to, pareikšdamas, kad pripažįsta skolinį reikalavimą, bankrutuojantis asmuo netenka teisės vėliau remtis sutarties, kuria grindžiamas aptariamas skolinis reikalavimas, negaliojimu. Per teismo posėdį buvo patvirtinta, kad toks pripažinimas reiškia, jog bankrutuojantis asmuo pripažįsta ir skolinio reikalavimo dydį, ir jo teisinį pagrindą. Kalbant apie terminą, per kurį bankrutuojančio asmens prašoma pateikti pareiškimą dėl reikalavimo pripažinimo ar nepripažinimo, pažymėtina, kad bylos medžiagoje nėra jokios informacijos, kuri leistų nustatyti tokį terminą, o Bankroto įstatyme nurodyta tik tai, kad tai yra bankroto administratoriaus nurodytas „konkretus terminas“ [36].

82. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, beje, nurodė, kad prieštaravimas dėl skolinių reikalavimų sąrašo turi būti pateiktas per dvi savaites nuo šio sąrašo paskelbimo ir siejamas su proporcingo teismo mokesčio, atitinkančio 5 % ginčo dalyko sumos, sumokėjimo; šis mokestis negali būti mažesnis nei 30 PLN (apie 6 EUR) ir didesnis nei 100 000 PLN (apie 22 000 EUR) [37]. Be to, bankrutuojantis asmuo jį turi sumokėti iš savo paties lėšų, t. y. jo darbo užmokesčio dalies, likusios po išskaičiavimo.

83. Teisingumo Teismas jau nusprendė, kad dviejų savaičių terminas yra labai trumpas ir kelia didelę riziką, kad vartotojas nepateiks reikalaujamo prieštaravimo [38], ir kad skolininkas, kuriam reikia sumokėti užstatą, apskaičiuojamą remiantis ieškinio dalyko verte, gali būti atgrasytas nuo prieštaravimo pareiškimo [39].

84. Galiausiai nereikia pamiršti, jog pagal Direktyvą 93/13 suteikiamos apsaugos sistemos esmė yra pripažinimas, kad vartotojo padėtis yra mažiau palanki nei verslininko tiek dėl galimybių derėtis, tiek dėl informuotumo lygio. Jurisprudencijoje nuolat kartojama, kad vartotojai gali nežinoti apie hipoteka užtikrintos paskolos sutarties sąlygos nesąžiningumą arba nesuvokti savo teisių, kylančių iš Direktyvos 93/13, apimties [40] net visiško sutarties įvykdymo momentu ar po šio įvykdymo [41].

[35] Nors banko bankroto administratorius per teismo posėdį ginčijo šį teiginį, primenu, kad vykstant SESV 267 straipsnyje numatytam procesui, pagrįstam aiškiu nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo funkcijų atskyrimu, pagrindinėje byloje nagrinėjamų faktinių aplinkybių konstatavimas bei vertinimas ir nacionalinės teisės aiškinimas bei taikymas priklauso tik nacionalinio teismo jurisdikcijai (žr. Sprendimo *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale* 46 punktą).

[36] Bankroto įstatymo 243 straipsnis.

[37] Pagal 2023 m. rugsėjo 20 d. valiutos kursą.

[38] Žr. 2018 m. rugsėjo 13 d. Sprendimą *Profi Credit Polska* (C-176/17, EU:C:2018:711, 65 ir 66 punktai) ir 2024 m. sausio 18 d. Sprendimą *Getin Noble Bank ir kt. (Sąlygų nesąžiningumo patikrinimas savo iniciatyva)* (C-531/22, EU:C:2024:58, 53–55 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

[39] Žr. generalinio advokato E. Tanchev išvadą byloje *Impuls Leasing România* (C-725/19, EU:C:2021:616, 58 punktas) ir Sprendimą *Impuls Leasing România* (60 punktas).

[40] Žr., be kita ko, 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750, 88 punktas); 2021 m. birželio 10 d. Sprendimą *BNP Paribas Personal Finance* (C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, 45 punktas) ir 2024 m. balandžio 25 d. Sprendimą *Banco Santander (Senaties termino pradžia)* (C-561/21, EU:C:2024:362, 33 punktas).

[41] Žr. Sprendimą *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société générale* (65 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

85. Todėl vien tai, kad ginčas dėl tam tikrų šioje byloje nagrinėjamos kredito sutarties sąlygų nesąžiningumo kilo tik kai bankroto procesas jau buvo gerokai pažengęs, mano nuomone, neleidžia teigti, kad bankrutuojantis asmuo elgėsi visiškai pasyviai.

86. Remiantis tuo, kas išdėstyta, matyti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo apibūdinta teisės remtis Direktyvos 93/13 užtikrinama apsauga vykstant bankroto procesui įgyvendinimo tvarka atskleidžia aplinkybes, dėl kurią galima rimtai suabejoti esamų teisminės kontrolės priemonių veiksmingumu. Mano nuomone, yra didelė rizika, kad vartotojas nesikreips į bankroto administratorių dėl apsaugos, kuri jam suteikiama pagal Direktyvą 93/13, nes nežino arba nesuvokia savo teisių apimties, ir nepareikš prieštaravimo dėl skolinių reikalavimų sąrašo, nes jis gali būti atgrasytas nuo gynybos, atsižvelgiant į išlaidas, kurių tektų patirti dėl prieštaravimo, palyginti su ginčijama skolos suma, be to, prieštaravimas turi būti pareikštas per labai trumpą terminą. Taigi šiomis aplinkybėmis negalima teigti, kad bankrutuojantis asmuo buvo visiškai pasyvus, kaip tai suprantama pagal šios išvados 75 punkte primintą jurisprudenciją.

Dėl atsisakymo remtis Direktyvos 93/13 suteikiamomis teisėmis

87. Teisingumo Teismas patikslino, kad Direktyvoje 93/13 nustatyta apsaugos sistema nėra privaloma. Vartotojo teisė į veiksmingą apsaugą apima galimybę atsisakyti ginti savo teises, todėl nacionalinis teismas turi tam tikrais atvejais atsižvelgti į vartotojo išreikštą valią, kai šis, nors ir žino, kad nesąžininga sąlyga nėra privaloma, nurodo, jog prieštarauja jos netaikymui, ir taip su aptariama sąlyga laisva valia ir būdamas informuotas sutinka [42].

88. Nagrinėjamu atveju nėra pagrindo manyti, kad bankroto administratoriui sudarius reikalavimų sąrašą bankrutuojantis asmuo žinojo apie tam tikrų nagrinėjamos kredito sutarties sąlygų neprivalomumą ir iš to kylančias pasekmes, todėl pagrįstai atsisakė remtis jų nesąžiningumu ir apsauga, kurią jam suteikia Direktyva 93/13. 2019 m. spalio 15 d. jis buvo paskelbtas bankrutuojančiu, o paskirtasis bankroto klausimus sprendžiantis teisėjas 2021 m. balandžio 26 d. nutartimi patvirtino skolinių reikalavimų sąrašą. Bankrutuojančiam asmeniui buvo atstovaujama tik nuo 2022 m. lapkričio 3 d. Be to, šis teisinis atstovas jau po teismo posėdžio bankroto bylą nagrinėjančiame teisme pateikė rašytinį dokumentą, kuriame rėmėsi nagrinėjamos kredito sutarties sąlygų nesąžiningumu.

89. Taigi manau, kad, nesant teisinio atstovo patarimo, negalima daryti išvados, kad, pripažindamas pareikštus skolinius reikalavimus bankroto administratoriui ir nepateikdamas prieštaravimo paskirtajam bankroto klausimus sprendžiančiam teisėjui, bankrutuojantis asmuo galutinai laisva valia ir būdamas informuotas atsisakė remtis Direktyva 93/13 vartotojų naudai nustatyta apsaugos nuo verslininkų naudojimosi nesąžiningomis sąlygomis sistema.

Išvada dėl pirmojo prejudicinio klausimo

90. Atsižvelgdamas į visa tai, kas išdėstyta, manau, kad dėl Lenkijos proceso teisės nuostatų, reglamentuojančių bankroto procesą, bent dėl to, kaip jos įgyvendinamos Lenkijos teisinėje praktikoje, bankrutuojantiems asmenims gali būti pernelyg sudėtinga taikyti apsaugą, kurią jiems siekiama suteikti Direktyva 93/13, todėl tokios nuostatos neatitinka veiksmingos vartotojų teisminės gynybos standartų.

[42] Žr., be kita ko, 2016 m. balandžio 14 d. Sprendimą *Sales Sinués ir Drame Ba* (C-381/14 ir C-385/14, EU:C:2016:252, 25 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2020 m. liepos 9 d. Sprendimas *Ibercaja Banco* (C-452/18, EU:C:2020:536, 25–28 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

91. Taigi siūlau Teisingumo Teismui į pirmąjį prejudicinį klausimą atsakyti, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip: pagal jas draudžiami nacionalinės teisės aktai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėje byloje, kuriuose numatyta, kad, kai vykstant bankroto procesui, teisminė institucija patvirtino skolinių reikalavimų sąrašą sprendimu, iš kurio aiškiai nematyti, kad buvo atliktas sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimas, ir toliau procesas vyksta bankroto bylą nagrinėjančiame teisme, pastarajam yra privalomas minėtas sąrašas, todėl jis savo iniciatyva arba vartotojo prašymu negali vertinti sutarties sąlygų nesąžiningumo ar atitinkamai pakeisti minėto sąrašo, o turi, jei reikia, sustabdyti bylos nagrinėjimą ir perduoti klausimą dėl galimo šių sąlygų nesąžiningumo tai teisminei institucijai.

Dėl antrojo prejudicinio klausimo, susijusio su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu

92. Antruoju prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias vykstant bankroto procesui, kaip antai nagrinėjamam šioje byloje, neleidžiama taikyti laikinųjų apsaugos priemonių.

93. Dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo primenu[43], kad Sąjungos teisėje nėra suderintos procedūros, taikomos nagrinėjant galimą sutarties sąlygos nesąžiningumą. Šias procedūras valstybės narės nustato savo vidaus teisės sistemoje pagal valstybių narių procesinės autonomijos principą, tačiau jos turi atitikti lygiavertiškumo ir veiksmingumo principus[44]. Kaip jau nurodžiau šioje išvadoje, toliau pateikta analizė bus iš esmės susijusi su veiksmingumo principu, kuris yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimų dalykas.

94. Konkrečiai dėl laikinųjų apsaugos priemonių, kurių prašoma siekiant apginti iš Direktyvos 93/13 kylančias teises, Teisingumo Teismas turėjo galimybę nuspręsti, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį draudžiamos tokios nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias bylą iš esmės nagrinėjančiam teismui, turinčiam jurisdikciją vertinti sutarties sąlygos nesąžiningumą, neleidžiama taikyti laikinųjų apsaugos priemonių, kaip antai išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūros sustabdymo, kai imtis tokių priemonių būtina siekiant užtikrinti būsimo sprendimo dėl sutarties sąlygų nesąžiningumo visišką veiksmingumą, todėl šie teisės aktai gali pakenkti minėta direktyva siekiamos apsaugos veiksmingumui[45].

95. Vis dėlto ta jurisprudencija suformuota specifinėmis aplinkybėmis. Be tokios galimybės taikyti laikinąsias apsaugos priemones, bylą iš esmės nagrinėjančio teismo galutinis sprendimas, kuriuo nagrinėjama sutarties sąlyga pripažįstama nesąžininga, leido minėtam vartotojui užtikrinti

[43] Pavyzdžiui, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslino, jog laikinosios apsaugos priemonės, kurias jis ketina taikyti, būtų sumažinti iš bankrutuojančio asmens darbo užmokesčio išskaitomą mėnesinę sumą.

[44] Žr. generalinės advokatės L. Medina išvadą byloje *M. K.* (C-324/23, EU:C:2024:1031, 40 punktas) ir, be kita ko, 2018 m. rugsėjo 13 d. Sprendimą *Profi Credit Polska* (C-176/17, EU:C:2018:711, 57 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija); Sprendimą *Vicente* (53 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2023 m. birželio 15 d. Sprendimą *Getin Noble Bank (Paskolos sutarties vykdymo sustabdymas)* (C-287/22, EU:C:2023:491, 40 punktas).

[45] Šiuo klausimu žr. 2013 m. kovo 14 d. Sprendimą *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 59, 60 ir 64 punktai) ir 2014 m. liepos 17 d. Sprendimą *Sánchez Morcillo ir Abril García* (C-169/14, EU:C:2014:2099, 28 punktas); taip pat žr. 2013 m. lapkričio 14 d. Nutartį *Banco Popular Español ir Banco de Valencia* (C-537/12 ir C-116/13, EU:C:2013:759, 60 punktas).

apsaugą tik *a posteriori* ir tik atlyginant žalą, o tai, kaip paaiškėjo, buvo nei tinkama, nei veiksminga priemonė siekiant užkirsti kelią nesąžiningų sąlygų naudojimui ir pažeidė Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalį [46].

96. Be to, kai Teisingumo Teismas nusprendė, kad būtina turėti galimybę sustabdyti individualaus vartotojo ieškinio dėl sutarties sąlygos pripažinimo nesąžininga nagrinėjimą, kol bus priimtas galutinis teismo sprendimas dėl paraleliai nagrinėjamo kolektyvinio ieškinio, kurio nagrinėjimo baigtis galėjo būti svarbi individualiam ieškiniui, egzistavo rizika, kad vykstant teismo procesui dėl hipoteka užtikrintos paskolos sutarties pripažinimo negaliojančia, kurio trukmė galėjo būti ilga, vartotojas mokės didesnes mėnesines įmokas nei faktiškai mokėtinos, jeigu atitinkama sąlyga nebūtų taikoma [47].

97. Be to, kai pagal nagrinėjamas nacionalinės teisės nuostatas buvo leidžiama taikyti laikinąsias apsaugos priemones, Teisingumo Teismas patikslino, kad siekiant visiško vartotojų apsaugos veiksmingumo, kurio siekiama Direktyva 93/13, reikia, kad šios priemonės būtų taikomos tokiomis sąlygomis, kurios negalėtų atgrasyti vartotojo nuo ieškinio pareiškimo ir neatsiėmimo [48].

98. Kitoje byloje, kurioje pagal nacionalinės teisės aktus taip pat buvo leidžiama taikyti laikinąsias apsaugos priemones, nors paprastai jas buvo atsisakoma taikyti, Teisingumo Teismas nurodė, kad jeigu nacionalinis teismas mano, kad, pirma, yra pakankamai įrodymų, jog atitinkamos sutarties sąlygos yra nesąžiningos ir kad yra tikėtina, jog atitinkamam vartotojui bus grąžintos pagal pagrindinėje byloje nagrinėjamą paskolos sutartį sumokėtos sumos, ir, antra, jei be laikinųjų apsaugos priemonių, kuriomis siekiama sustabdyti pagal tokią sutartį mokėtinų mėnesinių įmokų mokėjimą, negalima užtikrinti visiško galutinio sprendimo dėl esmės veiksmingumo, o tai turi įvertinti nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes, šis teismas turi taikyti laikinąsias apsaugos priemones, t. y. sustabdyti šio vartotojo pareigą atlikti mokėjimus pagal tą sutartį [49].

99. Nagrinėjamu atveju, pirma, pagal nagrinėjamus Lenkijos teisės aktus neleidžiama imtis laikinųjų apsaugos priemonių, kuriomis būtų pakeičiama bankrutuojančio vartotojo padėtis per bankroto procesą [50].

[46] Tai taikoma ir tuo atveju, kai hipoteka įkeistas nekilnojamasis turtas paimamas prieš bylą iš esmės nagrinėjančiam teismui priimant sprendimą, kuriuo sutarties sąlyga, kuria grindžiama hipoteka, pripažįstama nesąžininga ir todėl vykdymo procedūra pripažįstama niekine, o tai lemia galutinį ir negrįžtamą būsto praradimą, ypač kai tai yra vartotojo šeimos būstas, kaip buvo bylose, kuriose priimti sprendimai *Aziz*, *Banco Popular Español ir Banco de Valencia*, taip pat *Sánchez Morcillo ir Abril García* (žr. šios išvados 94 punktą). Teisingumo Teismas pateikė tokius pat motyvus byloje, kurioje buvo priimta 2019 m. lapkričio 6 d. Nutartis *BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala Bucureşti ir Secapital pastarajamti ir Secapital* (C-75/19, EU:C:2019:950), nes atskira nuo prieštaravimo procedūra, leidžianti remtis sutarties sąlygos nesąžiningumu, neturėjo įtakos priverstinio vykdymo procedūrai, kadangi pastaroji procedūra gali būti privaloma vartotojui dar prieš išnagrinėjant ieškinį dėl tokių nesąžiningų sąlygų konstatavimo.

[47] Žr. 2016 m. spalio 26 d. Nutartį *Fernández Oliva ir kt.* (C-568/14–C-570/14, EU:C:2016:828, 34–36 punktai), nurodytą 2023 m. birželio 15 d. Sprendimo *Getin Noble Bank (Paskolos sutarties vykdymo sustabdymas)* (C-287/22, EU:C:2023:491) 42 punkte.

[48] Šiuo klausimu žr. Sprendimą *Impuls Leasing România* (60 punktas) dėl vykdymo procedūros sustabdymo ir 2024 m. balandžio 9 d. Sprendimą *Profi Credit Polska (Įsiteisėjusiu sprendimu užbaigto proceso atnaujinimas)* (C-582/21, EU:C:2024:282, 82 punktas).

[49] Šiuo klausimu žr. 2023 m. birželio 15 d. Sprendimą *Getin Noble Bank (Paskolos sutarties vykdymo sustabdymas)* (C-287/22, EU:C:2023:491, 59 punktas), nurodytą generalinės advokatės L. Medina išvados byloje *M. K.* (C-324/23, EU:C:2024:1031) 85 punkte, kuriame šiuo klausimu patikslinta, kad iš to sprendimo matyti, jog būtinybė taikyti laikinąsias apsaugos priemones turi būti vertinama *in concreto*, atsižvelgiant į tikslą užtikrinti visišką būsimo sprendimo veiksmingumą.

[50] Neginčijama, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nenumatytas nacionalinės teisės nuostatose, taikytinose vykstant bankroto procedūrai. Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, Bankroto įstatymo 229 straipsnyje numatyta, kad *Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego* (1964 m. lapkričio 17 d. Civilinio kodekso įstatymas; *Dz. U.*, 2021, 1805 pozicija, su pakeitimais) Pirmos dalies Pirmosios knygos nuostatos *mutatis mutandis* taikomos nemokumo procedūroms, išskyrus nustatytas išimtis. Procedūros dėl laikinųjų apsaugos priemonių numatytos šio kodekso antroje dalyje, ir tai buvo patvirtinta per teismo posėdį.

100. Antra, nekyla rizika, kad kreditoriaus, kaip sutarties, kurioje yra nesąžininga sąlyga, šalies naudai bus atliktas nepagrįstas mokėjimas. Kol trunka procesas, bankrutuojantis asmuo dar negrąžina skolų kreditoriams. Jis tai padaro tuo metu, kai įsigalioja bankroto bylą nagrinėjančio teismo sudarytas atsiskaitymo su kreditoriais planas. Be to, užbaigus bankroto procedūrą bankrutuojančiam asmeniui grąžinamas galimas perviršis, įtrauktas į bankrutuojančio asmens turtą, iš kurio gali būti tenkinami kreditorių reikalavimai.

101. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad, atsižvelgiant į lėšas, iki šiol pervestas tam, kad jos būtų įtrauktos į bankrutuojančio asmens turtą, iš kurio gali būti tenkinami kreditorių reikalavimai, ir į bankrutuojančio asmens skolas, gali paaiškėti, kad šių lėšų (be ginčijamo skolinio reikalavimo), pakanka reikalavimams patenkinti. Vis dėlto reikia nepamiršti, kad per bankroto procesą bankrutuojančio vartotojo padėtis jau yra nesaugi. Nors jis gali susigrąžinti perviršį, kurį pervedė tam, kad jis būtų įtrauktas į bankrutuojančios bendrovės turtą, iš kurio gali būti tenkinami kreditorių reikalavimai, per visą bankroto procesą iš jo atimama dalis jo darbo užmokesčio, kuri išskaičiuojama automatiškai, net jei lėšų, sudarančių bankrutuojančio asmens turtą, iš kurio gali būti tenkinami kreditorių reikalavimai, pakaktų kreditorių reikalavimams patenkinti, išskyrus kreditorių, kuris remiasi sutartimi, kurios tam tikros sąlygos gali būti nesąžiningos. Negalima atmesti galimybės, kad esant tokiai situacijai bankrutuojančio asmens finansiniai sunkumai padidės, o tai taip pat gali turėti įtakos jo artimiesiems.

102. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neatmeta galimybės, kad, netaikant laikinųjų apsaugos priemonių, kuriomis būtų siekiama sumažinti išskaitymus iš bankrutuojančio asmens darbo užmokesčio, jeigu dėl sutarties sąlygos nesąžiningumo nagrinėjimo atitinkama procedūra užsitęstų ir jo finansinė padėtis galėtų pablogėti, yra didelė rizika, kad bankrutavęs asmuo susilaikys nuo veiksmų, būtinų siekiant pasinaudoti jam pagal Direktyvą 93/13 suteikiama apsauga, ir pasitenkins sumų, kurios yra mažesnės nei iš jo darbo užmokesčio išskaičiuotos sumos, grąžinimo planu, kaip nurodyta šios išvados 60 punkte.

103. Taigi Direktyva 93/13 vartotojams užtikrinama apsauga ir iš jos kylantis veiksmingos teisminės gynybos reikalavimas man atrodo akivaizdžiai nevisaverčiai, kai, nepaisant to, kad nacionalinis teismas *ex officio* arba bankrutuojančio asmens prašymu patikrintų sutarties sąlygų nesąžiningumą, niekas neleidžia koreguoti išskaitų iš jo darbo užmokesčio, nors lėšomis, sudarančiomis bankrutuojančio asmens turtą, iš kurio gali būti tenkinami kreditorių reikalavimai, būtų galima padengti turimas grąžinti skolas, arba net jas viršyti (be ginčijamo reikalavimo).

104. Vis dėlto nacionalinis teismas turi nustatyti, ar laikinųjų apsaugos priemonių, kuriomis būtų sumažintos iš bankrutuojančio asmens darbo užmokesčio išskaičiuojamos sumos, taikymas yra būtinas siekiant užtikrinti bankrutuojančio asmens apsaugą, jam suteikiamą pagal Direktyvą 93/13, visišką būsimo sprendimo dėl nagrinėjamų sąlygų nesąžiningumo veiksmingumą ir atkurti teisinę ir faktinę bankrutuojančio asmens padėtį, atsižvelgiant į konkretaus atvejo aplinkybes. Šiuo tikslu nacionalinis teismas galėtų atsižvelgti, be kita ko, į tai, ar yra pakankamai įrodymų, kad atitinkamos sutarties sąlygos yra nesąžiningos, į konkrečią galimybę, kad sukaupto bankrutuojančio asmens turto, iš kurio gali būti tenkinami kreditorių reikalavimai, jau pakanka kreditorių reikalavimams patenkinti (be prireikus nagrinėjamo reikalavimo), taip pat į bankrutuojančio asmens finansinę padėtį ir riziką, kad procesas gali užsitęsti ir dėl to jo finansinė padėtis gali nepagrįstai pablogėti, kol bus užbaigtas bankroto procesas.

105. Taigi siūlau Teisingumo Teismui į antrąjį prejudicinį klausimą atsakyti, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip: jomis draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias bankroto byloje neleidžiama imtis tinkamų laikinųjų apsaugos priemonių, jeigu tokias priemones būtina taikyti siekiant užtikrinti visišką būsimo sprendimo dėl sutarties sąlygų nesąžiningumo veiksmingumą, o tai turi įvertinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

Išvada

106. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi* (Lodzės miesto centro apylinkės teismas, Lenkija) pateiktus prejudicinius klausimus:

1. 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis

   turi būti aiškinamos taip:

   pagal jas draudžiami nacionalinės teisės aktai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėje byloje, kuriuose numatyta, kad kai vykstant bankroto procesui teisminė institucija skolinių reikalavimų sąrašą patvirtina sprendimu, iš kurio aiškiai nematyti, kad buvo atliktas sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimas, ir toliau procesas vyksta bankroto bylą nagrinėjančiame teisme, pastarajam yra privalomas minėtas sąrašas, todėl jis savo iniciatyva arba vartotojo prašymu negali vertinti sutarties sąlygų nesąžiningumo ar atitinkamai pakeisti minėto sąrašo, o turi, jei reikia, sustabdyti bylos nagrinėjimą ir perduoti klausimą dėl galimo šių sąlygų nesąžiningumo tai teisminei institucijai.

2. Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis

   turi būti aiškinamos taip:

   jomis draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias bankroto byloje neleidžiama imtis tinkamų laikinųjų apsaugos priemonių, jeigu tokias priemones būtina taikyti siekiant užtikrinti visišką būsimo sprendimo dėl sutarties sąlygų nesąžiningumo veiksmingumą, o tai turi įvertinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.